

Euroopan komissio pitää USA:n päätöstä viedä GMO-kysymys WTO:hon virheellisenä ja aiheettomana

Yhdysvallat ilmoitti tänään aikovansa pyytää WTO:n kuulemismenettelyä geneettisesti muunnettuja organismeja (GMO) koskevan EU:n luvanantomenettelyn johdosta. Euroopan komission mielestä tämä toimenpide on oikeudellisesti sekä taloudellisesti perusteeton ja poliittisesti hyödytön. EU:n kauppapolitiikasta vastaava komissaari Pascal Lamy totesi: "GMO:ien lupamenettelyä koskeva EU:n sääntelyjärjestelmä on WTO:n sääntöjen mukainen: se on selkeä, avoin ja tasapuolinen. Siinä ei näin ollen ole kohtia, joita WTO:n pitäisi tutkia. USA väittää, että kyseessä olisi nk. "moratorio", mutta tosiasia on, että EU on jo aikaisemmin hyväksynyt muuntogeenisiä viljelylajikkeita ja sen käsittelyssä on hakemuksia tälläkin hetkellä. Mikä siis on USA:n valituksen todellinen syy?" EU:n terveys- ja kuluttaja-asioista vastaava komissaari David Byrne totesi: "Olemme nähneet paljon vaivaa, jotta eurooppalainen sääntelykehys vastaisi uusinta tieteellistä ja kansainvälistä kehitystä. Nyt on aika viedä se päätökseen. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta eurooppalaisten kuluttajien luottamus GMO:ihin palautuisi." Byrne muistutti, että GMO:ien myynnin väheneminen EU:n markkinoilla johtuu nimenomaan kuluttajien kysynnän heikkenemisestä. "Kuluttajat tuntevat jatkossakin epäluuloa muuntogeenisiä tuotteita kohtaan, elleivät he vakuutu siitä, että hyväksymismenettely on ajan tasalla ja että siinä on otettu huomioon kaikki perustellut huolenaiheet, joita on esitetty." EU:n ympäristökomissaari Margot Wallström lisää: "Tämä USA:n toimenpide on tarpeeton. Se ainoastaan vaikeuttaa entisestään Euroopassa käytävää keskustelua. Komissio on kuitenkin vakuuttunut, että meidän on saatettava päätökseen jäljitettävyyttä, pakkausmerkintöjä, elintarvikkeita ja rehua koskeva eurooppalainen lainsäädäntö, joka on tällä hetkellä Euroopan parlamentin käsittelyssä. Meidän on jatkettava järkkymättä ja häiriintymättä politiikkaa, joka sopii EU:lle."

EU:n kanta GMO:ihin on WTO-sääntöjen mukainen

EU haluaa vastata nykyaikaisen geeniteknikan tarjoamiin haasteisiin. Sen sääntelyjärjestelmä sisältää GMO:ien luotettavan kehyksen EU:ssa, joka täyttää ihmisten ja kasvien terveyttä ja ympäristöä koskevat vaatimukset EU:n alueella. EU:n järjestelmän mukaisesti GMO:ien mahdolliset vaikutukset ihmisten, eläinten ja kasvien terveyteen sekä ympäristöön on arvioitava tieteellisesti ennen kuin ne hyväksytään markkinoille. Tässä järjestelmässä yritysten, jotka aikovat saattaa GMO:ja markkinoille, on ensin tehtävä asianomaiselle jäsenvaltiolle hakemus, joka sisältää täydellisen ympäristöriskien arvioinnin.

Arviointi toimitetaan Euroopan komissiolle, joka saattaa sen kaikkien muiden jäsenvaltioiden tietoon. Mikäli vastalauseita esitetään, Euroopan komissio pyytää tieteellisen komitean (jatkossa Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen) lausunnon ja tekee sen jälkeen päätöksen. EU:ssa on tällä hetkellä hyväksytyt yhteensä 18 GMO:a.

Usein on väitetty, että EU:ssa vallitsisi uusien muuntogeenisten lajikkeiden hyväksymisen suhteen nk. "moratorio". Tällä viitataan siihen, että lokakuusta 1998 lähtien ei ollut myönnetty uusia lupia GMO:ien levittämiseksi ympäristöön siitä syystä, että EU:n sääntelykehys ei pystynyt vastaamaan nykyaikaisen geenitekniikan uusiin haasteisiin. Uusi lainsäädäntökehys hyväksyttiin maaliskuussa 2001 ja se tuli voimaan lokakuussa 2002.

Hyväksymismenettelyä koskevien parannettujen sääntöjen tultua voimaan biotekniikan yritykset ovat voineet esittää uusia hakemuksia innovatiivisten tuotteidensa hyväksymistä varten. Viime aikoina EU on myöntänyt luvan kahden elintarvikkeeksi soveltuvan puuvillaöljyn saattamiseen markkinoille. Joitakin uusia GMO:ien markkinoille saattamista koskevia lupahakemuksia on käsitelty pitkällä, ja EU:n lainsäädännön mukaisia uusia lupia saatetaan myöntää lähikuukausien aikana.

EU on myös saattamassa päätökseen pakkausmerkintöjä ja jäljitettävyyttä koskevien sääntöjen hyväksymisen. Näillä säännöillä halutaan kansalaisten toiveiden mukaisesti lisätä ja parantaa tiedonsaantia GMO:ista sekä helpottaa valinnanvapautta uusien ja perinteisempien maataloustuotteiden välillä. EU:n järjestelmän vaikuttimina eivät näin ollen ole nyt eikä jatkossa taloudelliset vaan tieteelliset näkökohdat.

On syytä muistaa, että Yhdysvallat on tähän mennessä vastustanut Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjaa, jonka yli 100 maata on allekirjoittanut ja jonka tarkoituksena on yhteisesti sovittujen kansainvälisten sääntöjen avulla varmistaa, että viejä- ja tuojamailla on riittävät tiedot tehdäkseen tietoon perustuvia valintoja GMO:ien suhteen.

Yhdysvalloissa ilmenneet ongelmat ovat entisestään lisänneet asianmukaisten hyväksymismekanismien ja markkinoille asettamista koskevien sääntöjen merkitystä. Nk. "Starlink" -tapaus oli selkeä esimerkki GMO:ien hyväksymistä ja jäljitettävyyttä koskevien sääntöjen välttämättömyydestä. Vuonna 2002 ilmeni, että suuria määriä muuntogeenistä maissia, jolla ei ollut elintarvikkeelta vaadittua hyväksyntää, oli päätyntä Yhdysvalloissa elintarvikkeetjuun: viranomaiset vetivät markettien hyllyiltä pois yli 300 tuotemerkkiä. Helmikuussa 2002 valmistuneessa selvityksessä *American National Academy of Sciences* totesi, että Yhdysvaltain muuntogeenisiä kasveja koskeva lainsäädäntö on monelta osin puutteellinen.

Kehitysapua koskeva perustelu ei huomioi kehitysmaiden perusteltuja huolenaiheita

Eräät elintarvikkeepulasta kärsivät kehitysmaat, joukossa useita Afrikan maita, ovat pyytäneet suurimpia elintarvike-avun antajia välttämään GMO:ien sisällyttämistä elintarvikeapuun. Euroopan komissio pitää tuomittavana, että Yhdysvallat käyttää perusteltuja huolenaiheita poliittisena aseena EU:n GMO-politiikkaa vastaan. Euroopan komission mielestä kehitysmaiden hallituksilla on laillinen oikeus määrätä itse suojelunsa taso ja tehdä asianmukaiset päätökset muuntogeenisten siementen tahattoman leviämisen estämiseksi.

Nälänhädästä kärsivälle väestölle annettavan elintarvikeavun tavoitteena on oltava hädänalaisten humanitaaristen tarpeiden täyttäminen.

Siinä ei saa olla kyse muuntogeenisiä elintarvikkeita koskevan kysymyksen laajentamisesta muihin maihin (jättäytymällä samalla itse esimerkiksi Cartagenan pöytäkirjassa ilmaistun kansainvälisen konsensuksen ulkopuolelle), tai muuntogeenisten lajikkeiden viljelemisestä vientiä varten tai kanavien hankkimisesta omalle ylituotannolle, mikä on Yhdysvaltain elintarvikeapua koskevan politiikan valitettava piirre.

Euroopan komission strategiana on hankkia elintarvikehäätäapua lähialueilta niin usein kuin mahdollista, koska siten edistetään paikallisten markkinoiden kehittymistä, tuetaan paikallisia tuottajia ja varmistetaan, että jaettavat tuotteet ovat lähellä paikallisia kulutustottumuksia.

Kehitysmaihin soveltuvia muuntogeenisiä viljelykasveja, jotka sietävät hyvin kuivuutta ja menestyvät happamassa maaperässä, on vasta kehitteillä. Kaupan olevista muuntogeenisistä lajikkeista selvästi suosituimpia ovat lajikkeet, jotka sietävät hyvin torjunta-aineita (75%) ja hyönteisiä (17%). Torjunta-aineiden käyttö köyhien maiden pientiloilla on kuitenkin hyvin vähäistä. Sen sijaan hyönteismyrkyt ovat yleisesti käytössä sellaisten kaupallisten viljelykasvien kuten puuvillan, mutta ei perusviljelykasvien viljelyssä.

Hyödykemarkkinoiden tärkeimpiä viitelukuja

Yhdysvallat on ehdottomasti maailman suurin maissin tuottaja, ja sen tuotannosta noin 20 prosenttia menee vientiin. Kuitenkin sellaiset voimakkaasti kasvavat markkinat kuten Argentiina ja Kiina ovat alkaneet kilpailla Yhdysvaltain maissinvienin kanssa.

1. Maissin tuotanto ja kauppavirrat (keskimäärin 1997 – 2001) – miljoonaa tonnia

Maat	Tuotanto	Nettotuonti	Nettovienti	Kotimainen kulutus
Koko maailma	591	'	'	'
USA	241	'	47,1	189,9
Kiina	118	'	5,6	116,9
EU	37,3	2,1	'	38,9
Argentiina	16,1	'	10,7	5,4
Meksiko	18,3	4,9	'	23,3

(Lähde: USDA ERS)

Se tosiseikka, että yhä useammat tuontimaat eivät halua ottaa vastaan muuntogeenistä maissia, on vakava uhka Yhdysvaltain maissinvienille. Yhdysvalloissa lähes 35 prosenttia maissista on muuntogeenistä, mutta ainoastaan 1–2 prosenttia tuotannosta on eroteltua. Siten noin 98 prosenttia Yhdysvaltain maissista saattaa sisältää muuntogeenisiä maissilajikkeita, joista monia ei ole hyväksytty muissa maissa. Koska Yhdysvallat kieltäytyy ottamasta käyttöön toimenpiteitä eri muuntogeenisten maissilajikkeiden erottelemiseksi ja niiden leviämisen valvomiseksi, sen viennille aiheutuu tästä haittaa.

2. EU:hun suuntautuvan maissintuonnin tärkeimmät alkuperämaat vuosina 1995–2002 (tonnia)

Alkuperä	Argentiina	USA
1995	528 028	3 325 082
1996	584 453	2 045 317
1997	918 790	1 708 445
1998	1 433 829	237 567
1999	2 031 431	30 359
2000	2 238 814	52 635
2001	1 357 138	32 018
2002	1 347 595	25 934

Vuodesta 1997 alkaen Yhdysvaltain maissintuonti EU:hun on suurelta osin korvautunut argentiinalaisella maissilla, koska eräiden Yhdysvalloissa viljeltävien maissilajikkeiden viljely ei ole sallittua EU:ssa. Sitä vastoin Argentiinan maissintuottajat kasvattavat ja vievät hyväksytyjä muuntogeenisiä maissilajikkeita ja niillä on siten kilpailuetu Yhdysvaltain tuottajiin nähden.

3. EU:hun suuntautuvan soijapavun tuonnin alkuperä vuosina 1995-2002 (tonnia)

Alkuperä	USA	Argentiina	Brasilia
1995	9 811 570	2 081 522	3 073 057
1996	8 571 884	1 288 060	3 121 094
1997	7 843 877	350 494	4 637 269
1998	6 691 269	1 064 751	5 439 613
1999	6 471 928	960 502	6 105 756
2000	6 908 250	381 482	6 372 400
2001	6 474 057	670 486	9 729 136
2002	5 518 096	1 163 840	8 933 295

Yhdysvalloissa soijapavun kasvattajat viljelevät ainoastaan sellaisia muuntogeenisiä lajikkeita, jotka ovat EU:n hyväksymiä. Tämän vuoksi niillä ei ole ongelmia päästä EU:n markkinoille. Yhdysvaltain soijapapujen osuuden lasku merkitsee siten sitä, että niiden kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla on heikentynyt.

Taustaa

WTO:n kuulemis- ja riitojenratkaisumenettely

WTO:n riitojenratkaisumenettelyn ensimmäinen vaihe on valituksen tehneen osapuolen kuulemispyyntö. Vastaajan on vastattava pyyntöön 10 päivän kuluessa ja aloitettava neuvottelut viimeistään 30 päivän kuluessa (elleivät kaksi osapuolta toisin päätä). Kuulemisen tavoitteena on positiivisen ratkaisun löytäminen käsiteltävänä olevaan kysymykseen.

Jos riitaa ei onnistuta ratkaisemaan kuulemisella 60 päivän kuluessa kuulemispyynnön vastaanottamisesta, valittava osapuoli voi tämän jälkeen pyytää WTO:n riitojenratkaisuelintä perustamaan paneelin (valituksen tekijä voi kuitenkin pyytää paneelin perustamista jo kyseisen 60 päivän ajanjakson aikana, mikäli molemmat osapuolet katsovat, että neuvottelut eivät ole johtaneet tulokseen).

Kun paneelin jäsenet on nimetty, valittavalla osapuolella on yleensä 3–6 viikkoa aikaa laatia ensimmäinen kirjallinen kannanotto. Vastaajana olevalla osapuolella on tämän jälkeen 2–3 viikkoa aikaa vastata. Tämän jälkeen seuraa kaksi suullista kuulemistä ja toinen kirjallinen kannanotto. Paneelimenettely kestää keskimäärin 12 kuukautta. Tämän jälkeen saattaa seurata muutoksenhaku, joka ei saisi kestää yli 90 päivää. Sellaisissa tapauksissa kuin mistä nyt on kyse, tieteellisten asiantuntijoiden kuuleminen voi venyttää aikataulua.

Aikataulu (lyhimmillä mahdollisilla määräajoilla)

USA esittää pyynnön: Toukokuun puoliväli

Kuuleminen: 60 päivää - Heinäkuun puoliväli

Paneelien perustamispyyntö: välittömästi

Paneelin perustaminen: +/-45 päivää - Elokuun loppu

Paneelin jäsenten nimittäminen: 20 päivää - Syyskuun loppu

USA:n 1. kirjallinen kannanotto: 3 viikkoa - Lokakuun puoliväli

EY:n 1. kirjallinen kannanotto: 2 viikkoa - Marraskuun alku

Lisätietoja:

http://trade-info.cec.eu.int/europa/index_en.php

http://europa.eu.int/comm/food/fs/gmo/gmo_index_en.html

http://europa.eu.int/comm/environment/biotechnology/index_en.htm

EU:n voimassa oleva GMO-lainsäädäntö

Yhteisöllä on ollut voimassa olevaa GMO:ja koskevaa lainsäädäntöä 1990-luvun alusta lähtien koko vuosikymmenen ajan, ja tätä sääntelykehystä on edelleen laajennettu ja hiottu. EU on ottanut käyttöön erityistä lainsäädäntöä kansalaisten terveyden sekä ympäristön suojelemiseksi, ja samalla yhtenäisten biotekniikkamarkkinoiden luomiseksi.

GMO:ien tahallinen laskeminen ympäristöön

Direktiivillä 2001/18/EY otetaan käyttöön säännöt muuntogeenisten organismien päästämisestä ympäristöön. Direktiivi tuli voimaan lokakuussa 2002. Sillä perustetaan vaiheittainen hyväksymismenettely, jonka perustana on ihmisten terveyteen ja ympäristöön kohdistuvien riskien tapauskohtainen arviointi aina ennen kuin GMO, niistä koostuva tai niitä sisältävä tuote, kuten maissi, tomaatti, tai mikro-organismi, voidaan päästää ympäristöön tai asettaa markkinoille.

Direktiivin 2001/18/EY mukaisesti yrityksen, joka haluaa saattaa markkinoille GMO:ja, on haettava lupaa sen jäsenvaltion toimivaltaisilta kansallisilta viranomaisilta, jossa tuote saatetaan markkinoille ensimmäistä kertaa. Hakemukseen on sisällyttävä täydellinen ympäristövaikutusten arviointi. Jos kansallisen viranomaisen lausunto kyseisen GMO:n markkinoille saattamisesta on myönteinen, asianomainen jäsenvaltio ilmoittaa asiasta muille jäsenvaltioille komission välityksellä. Jos vastalauseita ei esitetä, alkuperäisen arvioinnin suorittanut toimivaltainen viranomainen antaa suostumuksen tuotteen saattamiseksi markkinoille. Tuote voidaan sen jälkeen viedä markkinoille kaikkialla Euroopan unionissa hyväksyntään mahdollisesti liittyviä ehtoja noudattaen.

Jos vastalauseita esitetään ja niistä ei luovuta, päätös on tehtävä yhteisön tasolla. Komissio pyytää ensin lausunnon tieteellisiltä komiteoiltaan, joiden jäsenet ovat riippumattomia tiedemiehiä, jotka ovat erittäin päteviä lääketieteeseen, ravitsemukseen, toksikologiaan, biologiaan, kemiaan ja muihin vastaaviin tieteisiin liittyvillä aloilla. Jos tieteellisen komitean lausunto on myönteinen, komissio pyytää tämän jälkeen päätösluonnoksesta jäsenvaltioiden edustajista koostuvan sääntelykomitean lausuntoa. Jos sääntelykomitean lausunto on myönteinen, komissio tekee päätöksen.

Mikäli näin ei käy, päätösluonnos menee ministerineuvostoon, joka hyväksyy sen määräenemmistöllä tai hylkää sen. Jos neuvosto ei ryhdy toimiin kolmen kuukauden kuluessa, komissio voi tehdä päätöksen.

Ilmoitusmenettelyn aikana myös yleisölle annetaan tietoa, ja tietoja on saatavilla myös Internet-osoitteessa : <http://gmoinfo.jrc.it/>

Komissiolle on toimitettu kolme asiakirjakokonaisuutta (muuntogeeninen maissi NK 603, muuntogeeniset öljykasvien siemenet GT 73, muuntogeeninen maissi NK 603 x MON 810 – kaikki Monsantoilta). Nämä kolme hakemusta koskevat ainoastaan tuontia ja jalostusta (ei viljelyä).

Muuntogeeniset elintarvikkeet

Uuselintarvikkeista ja elintarvikkeiden uusista ainesosista annetussa asetuksessa (EY) 258/97 vahvistetaan uusielintarvikkeiden, GMO:ja sisältävät, niistä koostuvat tai niistä valmistetut elintarvikkeet mukaan luettuina, lupia ja pakkausmerkintöjä koskevat säännöt.

Lupamenettelyn ensimmäinen vaihe on muuntogeenisen elintarvikkeen markkinoille saattamista koskevan hakemuksen käsittely siinä jäsenvaltiossa, jossa elintarvike halutaan ensimmäiseksi saattaa markkinoille. Mikäli lausunto on myönteinen, asianomainen jäsenvaltio ilmoittaa asiasta muille jäsenvaltioille komission välityksellä. Jos hakemusta ei vastusteta, kyseinen jäsenvaltio voi antaa luvan kyseisen tuotteen saattamiseen markkinoille koko EU:n alueella.

Jos muut jäsenvaltiot esittävät vastalauseita, on päätös tehtävä yhteisön tasolla. Komissio kuulee kansanterveyteen liittyvissä kysymyksissä tieteellisiä komiteoita ja tekee päätöksen saatuaan myönteisen lausunnon sääntelykomitealta, joka koostuu jäsenvaltioiden edustajista.

Täydellisestä lupamenettelystä poiketen uusielintarvikeasetuksessa säädetään myös yksinkertaistetusta menettelystä, jota voidaan soveltaa elintarvikkeisiin, jotka on saatu GMO:sta, mutta eivät enää sisällä niitä, ja jotka "olennaisilta osiltaan" vastaavat jo olemassa olevia elintarvikkeita koostumuksensa, ravintoarvonsa, aineenvaihduntansa, käyttötarkoituksensa sekä ei-toivottujen aineiden pitoisuuksien suhteen. Niiden osalta riittää, että yritykset ilmoittavat komissiolle tuotteen asettamisesta markkinoille ja toimittavat samalla tieteellisen perustelun tuotteen vastaavuudesta olennaisilta osiltaan, tai sitä vastaavan lausunnon asianomaisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten välityksellä.

Kahden hakemuksen (yksi Monsanto GA 21 maissia ja yksi Syngentan Bt 11 sokerimaissia koskeva hakemus) käsittely on pitkällä uuden uusielintarvikkeita koskevan asetuksen mukaisessa hakumenettelyssä, ja ne ovat lähes valmiita päätöksen tekemistä varten. Euroopan komissio työskentelee molempien yritysten jäljellä olevien kysymysten selvittämistä varten.

Viime joulukuussa komissio ilmoitti jäsenvaltioille, että Monsanto muuntogeenisistä puuvillansiemenistä saatu puuvillansiemenöljy on saatettu markkinoille uusielintarvikeasetuksen mukaisen yksinkertaistetun menettelyn mukaisesti (asetuksen mukaan olennaisilta osiltaan vastaavien tuotteiden osalta hakijan ilmoitus komissiolle markkinoille saattamisesta riittää). Nämä kaksi puuvillaöljyä eivät eroa perinteisistä puuvillaöljyistä.

EU käsittelee parhaillaan yhtä uutta hakemusta, joka on tehty uusielintarvikeasetuksen mukaisesti (Monsanto muuntogeeninen maissi NK 603).

Jäljitettävyyttä ja pakkausmerkintöjä koskevat EU-säännöt

EU:n mielestä kuluttajilla on oikeus tietoon ja pakkausmerkintöihin voidakseen tehdä tietoon perustuva valintoja. Vuodesta 1997 lähtien pakkauksiin on vaadittu pakollisena merkintä siitä, että kyseessä on GMO tai GMO:ja sisältävä tuote. Direktiivin 2001/18/EY mukaisesti jäsenvaltioiden on 17. lokakuuta 2002 lähtien toteutettava tarpeelliset toimenpiteet varmistaakseen tuotteina tai tuotteissa markkinoille saatettujen GMO:en pakkausmerkinnät kaikissa markkinoille saattamisen vaiheissa.

Uuselintarvikeasetuksessa säädetään GMO:sta koostuvien tai niitä sisältävien elintarvikkeiden ja niiden ainesosien pakollisista merkinnöistä rajoittamatta kuitenkaan yhteisön lainsäädännön muiden merkintää koskevien säännösten soveltamista. GMO:sta tuotettujen elintarvikkeiden, jotka eivät sisällä enää GMO:ja, merkinnät perustuvat vastaavuusperiaatteeseen.

Neuvoston asetuksessa N:o (EY) 1139/98 säädetään sellaisten elintarvikkeiden tai elintarvikkeiden ainesosien pakkausmerkinnöistä, jotka on saatu yhdestä maissi- ja yhdestä soijalajikkeesta, jotka sisältävät geneettisestä muunnoksesta peräisin olevaa proteiinia tai DNA:ta. Tämä edellytys toimii mallina säännöille, joita sovelletaan kaikkien GMO:sta saatujen elintarvikkeiden ja niiden ainesosien merkintöihin.

Tammikuussa 2000 komissio hyväksyi asetuksen (EY) N:o 50/2000, jolla varmistetaan, että myös lisäaineet ja aromit on merkittävä, mikäli lopullinen tuote sisältää geneettisestä muunnoksesta peräisin olevaa proteiinia tai DNA:ta.

Komissio on viime aikoina hyväksynyt kaksi yhteistä kantaa (1) muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista ja (2) GMO:ien jäljitettävyydestä ja merkinnöistä. Ne ovat parhaillaan Euroopan parlamentin ja neuvoston käsittelyssä, ja ne hyväksyttäneen vuoden loppuun mennessä. Kummankin toista käsittelyä on suunniteltu heinäkuulle.

GMO:ien kansainvälinen sääntelykehys

Kaikissa kansainvälisissä sopimuksissa, kuten WTO:n sopimuksessa terveys- ja kasvinuojelutoimista, WTO:n sopimuksessa kaupan teknisistä esteistä sekä biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liittyvässä Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjassa, tunnustetaan sopimuspuolien oikeus toteuttaa toimenpiteitä kaikilla asianmukaisilla tasoilla ihmisten ja eläinten terveyden ja ympäristön suojelemiseksi.

Biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liittyvässä Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjassa on määräyksiä GMO:ien valtioiden rajat ylittävistä siirroista. Sen on allekirjoittanut 102 maata, Euroopan unioni mukaan luettuna. Yhdysvallat ei ole liittynyt biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen eikä siten ole allekirjoittanut bioturvallisuuspöytäkirjaa. Pöytäkirja tulee voimaan sen jälkeen kun se on ratifioitu 50 maassa (tammikuun 2003 loppuun mennessä 41 maata oli ratifioinut sen), EU mukaan luettuna. Pöytäkirjasta tulee oikeudellisesti sitova niissä maissa, joissa se on ratifioitu, ja allekirjoittajamaiden odotetaan kansainvälisen lainsäädännön mukaisesti toimivan vilpittömästi ja tavalla, joka ei ole sen tavoitteiden vastainen.

Pöytäkirjassa vahvistetaan tosiasioihin perustuva ennakkosuostumusmenettely sen varmistamiseksi, että maat saavat tarvitsemansa tiedot ennen kuin ne suostuvat siihen, että niiden alueelle tuodaan GMO:ja tarkoituksellista ympäristöön levittämistä varten (tämä koskee kaikkea istutettavaa lisäysaineistoa kuten siemeniä). Tosiasioihin perustuvaa ennakkosuostumusmenettelyä ei kuitenkaan sovelleta GMO:hin, jotka on tarkoitettu ihmisravinnoksi (elintarvikkeet), eläintenrehuksi tai jalostukseen. Nämä tiedot on annettava sopimuspuolille bioturvallisuuden tiedonvälitysjärjestelmän kautta (pöytäkirjassa perustettu mekanismi GMO:ja koskevan tiedonvaihdon helpottamiseksi, niitä koskeva kansallinen lainsäädäntö mukaan luettuna, ja maiden avustamiseksi pöytäkirjan täytäntöönpanossa). Lisäksi asianomaisiin hyödykkeisiin on viennin yhteydessä liitettävä asiakirja, josta ilmenee, että ne "saattavat sisältää" GMO:ja ja että niitä ei viedä saatettavaksi tarkoituksellisesti ympäristöön.

Sopimuspuolet päättävät yksityiskohtaisista edellytyksistä tätä tarkoitusta varten, kuten GMO:ien tunnistamista koskevista yksityiskohdista sekä mahdollisista yksilöllisistä tunnisteista.

Yhdysvallat on maataloushyödykkeiden suurin viejä, mutta myös suurin muuntogeenisten lajikkeiden tuottaja. Yhdysvaltojen osuus muuntogeenisten lajikkeiden 58 miljoonan hehtaarin maailmanlaajuisesta viljelyalasta oli vuonna 2002 35 miljoonaa hehtaaria. Yhdysvallat vastustaa bioturvallisuuspöytäkirjaa muun muassa siitä syystä, että sen täytäntöönpano haittaisi sen maatalouden tärkeimpien vientihyödykkeiden eli maissin ja soijan vientiä. Mikäli Yhdysvallat noudattaisi bioturvallisuuspöytäkirjaa, se olisi esimerkiksi velvollinen ilmoittamaan tarvittaessa, että sen antama ruoka-apu saattaa sisältää GMO:ja.

Useat maat ovat soveltaneet GMO:ihin tapauskohtaista lupamenettelyä, mutta lupien ajoitus ei aina ole osunut ajallisesti yksiin Yhdysvaltain hyväksynnän kanssa. Eräät maat, kuten Sri Lanka, jotka eivät vielä ole hyväksyneet sääntelykehystä, ovat kieltäneet GMO:ien tuonnin. Myös Kiina, jonka biotekniikan teollisuus on maailman suurimpia, on ottamassa muuntogeenisiin elintarvikkeisiin pidättyväisen kannan.

Koska Yhdysvaltain viranomaiset eivät suostu erotteluun, maan maissille ja soijapavuille aiheutuu vaikeuksia kansainvälisillä markkinoilla siitä syystä, että sen lähetykset saattavat sisältää GMO:ja, jotka eivät ole sallittuja tuojamaissa. Lisäksi kuluttajien huoli GMO:ien turvallisuudesta on lisännyt elintarvike- ja rehuteollisuuden halukkuutta hankkia maissia ja soijapapuja, jotka eivät sisällä GMO:ja. Tämän vuoksi GMO:ien kauppaa koskevan kansainvälisen sääntelyn purkaminen sekä muuntogeenisten elintarvikkeiden ja -rehujen merkintöjen puuttuminen on Yhdysvaltain etujen mukaista.

EU on kehittänyt kattavan sääntelykehiksen, joka kattaa GMO:t sekä muuntogeeniset elintarvikkeet ja -rehun sekä sisältää jäljitettävyyttä ja pakkausmerkintöjä koskevat säännökset. Monet maat kehittelevät tällä hetkellä omaa politiikkaansa EU:n mallin pohjalta. Yhdysvallat pelkääkin monien maiden omaksuvan EU:n lähestymistavan GMO:ien ja muuntogeenisten elintarvikkeiden ja -rehujen sääntelyyn.

GMO:t ja elintarvikeapu

Monet kehitysmaat, erityisesti Afrikassa, kärsivät humanitaarisesta kriisistä, joka johtuu epäsuotuisasta ilmastosta.

Yhdysvallat on sitoutunut toimittamaan elintarvikeapuna 499 000 tonnia maissinjyviä syyskuun 2002 ja maaliskuun 2003 välisenä aikana. Yhdysvalloissa 35 prosenttia maissista kasvatetaan muuntogeenisestä aineksestä. Kuitenkin vain 1-2 prosenttia sadosta erotellaan (erottelun kustannuksista johtuen eroteltu maissi on kalliimpaa kuin erottelematon). Tämän vuoksi on todennäköistä, että Yhdysvalloista peräisin oleva maissi sisältää GMO:ja.

Jotkut Afrikan maat ovat alun perin kieltäytyneet ottamasta vastaan maissia useista eri syistä. Näitä ovat muun muassa huoli ihmisten terveydestä, ympäristönäkökohdat, riski siirtogeenien leviämisestä niiden omaan maissintuotantoon ja niiden leviämisen seuraukset alueelliseen ja kansainväliseen kauppaan sekä immateriaalioikeuksiin liittyvät kysymykset.

Sen jälkeen kun Sambia kielsi GMO:t, Yhdysvallat on sponsoroinut sambialaisten tiedemiesten opintomatkoja Yhdysvaltoihin ja useisiin Euroopan maihin. Sambialaiset tiedemiehet ovat vierailleet Euroopan komission yksiköissä ja saaneet jäljennökset kaikista EU:n tieteellisten komiteoiden tieteellisistä arvioista (kaikki lausunnot ovat myönteisiä).

Sambialaiset tiedemiehet asettuivat raportissaan vastustamaan myös muuntogeenisen maissin pääsyä Etelä-Afrikkaan. Sambian hallitus on vahvistanut päättäneensä kieltää muuntogeenisen maissin sambialaisten tiedemiesten raportin perusteella.

Eräät muut maat (Zimbabwe, Mosambik, Malawi) ovat sittemmin hyväksyneet yhdysvaltalaisen maissin edellyttäen, että se on jauhettu, mikä menetelmä estää GMO:ien leviämisen ympäristöön (niiden kiellon perusteena olivat alunperin ympäristösyöt). Yhdysvallat ei kuitenkaan suostu maksamaan jauhamisen kustannuksia.

Yhdysvallat katsoo, että afrikkalaisten kieltäytyminen ottamasta vastaan yhdysvaltalaista maissia on EU:n syytä. Komissio on kuitenkin toistuvasti todennut, että ei ole mitään syytä uskoa, että muuntogeeniset elintarvikkeet sinänsä olivat vaarallisia ihmisten terveydelle. Kehitysmaiden hallituksilla on kuitenkin laillinen oikeus määrittää itse suojelunsa taso ja tehdä itse asianmukaiset päätökset suojatakseen alueensa muuntogeenisten lajikkeiden tahattoman leviämisen estämiseksi.

Elintarvikeavun osalta komission politiikkana on hankkia elintarvikehäätäapua lähistöllä olevilta alueilta niin usein kuin mahdollista, koska siten edistetään paikallisten markkinoiden kehittymistä, tuetaan paikallisia tuottajia sekä varmistetaan, että jaettavat tuotteet vastaavat paikallisia kulutustottumuksia. Yhdysvaltain politiikkana on antaa elintarvikeapua luontoissuorituksina ja käyttää ylituotantoa.

Käytännön syistä ja kunnioittaakseen avunsaajamaiden valinnanmahdollisuutta komissio on pyytänyt Maailman elintarvikeohjelmaa hankkimaan ainoastaan perinteistä (muuta kuin muuntogeenistä) maissia elintarvikeapuna jaettavaksi. Siten vältetään elintarvikeavusta kieltäytyminen, jauhamiskustannukset (Zimbabwen, Mosambikin ja Malawin tapauksissa) ja ongelmat kuljetuksen aikana sellaisissa maissa kuten Mosambik, joka on ryhtynyt toimiin kieltääkseen GMO:ien kauttakuljetukset alueellaan.

Elintarvikeavun jakaminen jatkuu. Sambiassa komissio on myöntänyt Maailman elintarvikeohjelmalle 20 miljoonaa euroa maissin hankkimiseen paikallisesti. Tammikuun puoliväliin mennessä 277 000 tonnista, johon EU on sitoutunut, oli hankittu 174 000 tonnia - 99 prosenttia näistä hankinnoista on tehty lähialueilta (70 % Etelä-Afrikasta, 23 % Malawista, 7 % Tansaniasta ja alle 1 % EU:sta).